

МІЖНАРОДНИЙ МОНІТОРИНГ В УКРАЇНІ: ЕКСТЕРИТОРІАЛЬНІСТЬ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА США, НА ПРИКЛАДІ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

Екстериторіальність податкового моніторингу набула ще більшої актуальності через нещодавню чергову актуалізацію даних клієнтів, проведену банками. Банківський клієнт, проходячи процедуру оновлення даних у таких фінансових установах, як АТ КБ «ПриватБанк», дедалі частіше стикається з низкою детальних запитань про його зв'язки зі Сполученими Штатами Америки та іншими іноземними юрисдикціями (рис. 1). Ці анкети, що збирають інформацію про наявність Green Card, кількість днів, проведених на території США, викликають у клієнтів занепокоєння, а іноді обурення. Це пов'язано з розповсюдженою точкою зору про те, що український банк працює за вітчизняним законодавством і не повинен втручатися у питання міжнародного статусу своїх клієнтів. Саме протиріччя між правом особи на конфіденційність і захист її персональних даних та безпрецедентними вимогами міжнародної фінансової прозорості є ключовим питанням, яке потребує з'ясування.

24 Q. Гаманець Сервіс Архів Аналітика \$ 41.25 / 41.1

Анкета належної пер... 2 / 3 | - 68% +

Потенційно іноземний особа, яка володіє наявністю в потенційно іноземній юрисдикції?	
Чи маєте Ви статус податкового резидента США (згідно з дією FATCA)?	16
Чи є Ви резидентом США (окрім інших резидентів)?	16
Чи є у Вас Green Card?	16
Чи знаходитесь Ви на території США протягом тривалого часу?	16
Чи надавали Ви дозвіл або право доступу до рахунків в АТ КБ «ПриватБанк» особі, що є резидентом США?	16

Чи є Ви податковим резидентом (оплатником податку) США з іншою податковою?	
Податковий номер США	
Чи є Ви податковим резидентом іншої країни, окрім України та або США?	16

Зрозуміло

Рисунок 1 – Витяг з анкети перевірки клієнтів для актуалізації даних від АТ КБ «ПриватБанк»

Фактично діяльність великих українських банків регулюється не лише нормами НБУ та вітчизняного законодавства, але й принципами екстериторіальності податкових законів США (FATCA) та глобального стандарту ОЕСР (CRS) [1]. Американська влада, використовуючи доларову фінансову систему як потужний важіль примусу, фактично зобов'язала іноземні фінансові установи, включно з АТ КБ «ПриватБанк», виступати в ролі своїх податкових агентів. Відмова від цієї функції загрожує банку жорсткими санкціями – зокрема, потенційною 30% санкцією на транзакції, що обробляються через США (U.S. Internal Revenue Code, section 1471-1474) [2]. Виплати, що підлягають утриманню, і надходять з джерел у США, зокрема, включають відсотки, дивіденди та валютні перекази в доларах, які проходять через кореспондентські рахунки в американських банках. Проте, Міжурядова угода із США [3] дозволяє українським банкам, які виконують вимоги щодо ідентифікації та звітування, вважатися такими, що дотримуються FATCA, а, отже, звільняються від цієї 30% санкції.

Можна констатувати, що міжнародний моніторинг в Україні перетворив банківські анкети на інструмент боротьби з ухиленням від сплати податків на глобальному рівні. Мета дослідження це не лише з'ясувати юридичні та фінансові механізми, що стоять за вимогами FATCA, а також проаналізувати, чому саме американське законодавство виділене в анкетах АТ КБ «ПриватБанк» окремим, найбільш деталізованим блоком запитань.

Інформація про особу, яка дозволяє її прямо чи опосередковано ідентифікувати, є персональними даними, згідно Закону України «Про захист персональних даних» [4]. Банк виступає володільцем (розпорядником) цих даних і зобов'язаний забезпечити їх захист. Процедура актуалізації даних банком включає збір персональних даних його клієнтів, які дозволяють ідентифікувати осіб або встановити їх правовий статус у певній юрисдикції.

У 2019 році Україна та США уклали Міжурядову угоду щодо покращення виконання податкових правил та застосування положень FATCA [3]. АТ КБ «ПриватБанк», як українська фінансова установа, зобов'язаний виконувати угоду FATCA, яка стала частиною української національної договірної-правової бази. Ключовий аспект полягає в тому, що FATCA націлена не на американські банки, а на іноземні фінансові установи, до яких належить АТ КБ «ПриватБанк», тому його клієнти повинні дотримуватися вимог. Механізм примусу, вбудований у FATCA, є настільки потужним, що змушує будь-який міжнародний банк співпрацювати, незалежно від географічного розташування. Якщо АТ КБ «ПриватБанк» відмовиться ідентифікувати своїх клієнтів як «US Persons» (має подвійне громадянство або Green Card, позитивно протестований на суттєву присутність) та звітувати про них, то Податкова служба США може накласти санкції для банку на платежі, які проходять через

США. Банк зобов'язаний перевірити клієнта саме за цими трьома ознаками, що вимагає окремих прямих питань в анкеті. Таким чином, США здійснює боротьбу з ухиленням від сплати податків громадянами та резидентами США, які приховують доходи на закордонних рахунках.

Клієнт АТ КБ «ПриватБанк» може бути громадянином України, але водночас набути статусу податкового резидента США з однієї з наступних причин (табл.1).

Таблиця 1 – Критерії визначення статусу «US Person» (FATCA) та їхнє відображення в банківській анкеті

Підстава набуття статусу «US Person»	Питання в анкеті
Наявність громадянства США	«Чи є Ви громадянином США?»
Наявність картки на постійне проживання	«Чи є у Вас Ваc Green Card?»
Тривале перебування на території США (не менше ніж 31 день протягом поточного календ. року та не менше ніж 183 дня протягом 3 років)	«Чи знаходились Ви на території США протягом тривалого часу?»

Впровадження FATCA свідчить, що закон, прийнятий в одній країні, поширює свою дію на банки в інших країнах, навіть якщо вони не мають прямого американського представництва. США використовують свою фінансову систему як важіль. Якщо іноземний банк відмовляється співпрацювати з FATCA (ідентифікувати та звітувати про американських клієнтів), він підпадає під санкції. Таким чином, жоден великий банк, який працює з доларами та здійснює міжнародні перекази, не може дозволити собі такий ризик.

До речі, українські банки запитують і про резидентство інших країн (Франції, Великої Британії, Іспанії тощо), але це питання сформульоване загальним пунктом відповідно до міжнародного стандарту CRS [1], а не окремими питаннями для кожної країни. Ця ситуація склалася через те, що США є країною, яка має власний, окремий, односторонній закон про податкове розкриття. FATCA передував CRS, до якого США не приєдналися. У свою чергу, Common Reporting Standard – це глобальний стандарт ОЕСР, до якого приєдналося понад 100 юрисдикцій, включаючи Францію, Велику Британію, Іспанію та Україну. На відміну від FATCA, CRS не вимагає перевіряти клієнта за унікальними критеріями для кожної з країн. CRS вимагає, щоб банк встановив країну податкового резидентства клієнта. Наприклад, якщо клієнт будучи українцем, проживає та сплачує податки у Франції, то вказує Францію як країну резидентства, і під час автоматичного обміну інформацією ці дані будуть передані банком податковій службі Франції. Це глобальний механізм автоматичного обміну податковою інформацією між країнами-учасниками.

Таким чином, українські банки виступають як елемент у глобальній системі FATCA. Банк моніторить українських клієнтів, щоб визначити, чи не є вони водночас податковими резидентами США. Якщо клієнт не має зв'язку з США, то банк відмічає це і не передає інформацію про нього.

Список використаних джерел

1. Порядок застосування загального стандарту звітності та належної перевірки інформації про фінансові рахунки : наказ Міністерства фінансів України від 26.05.2023 № 282. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1090-23#Text> (дата звернення: 26.10.2025).
2. U.S. Code. Requirement to enter into agreement to obtain FATCA information. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/USCODE-2023-title26/pdf/USCODE-2023-title26-subtitleA-chap4-sec1471.pdf> (дата звернення: 26.10.2025).
3. Про ратифікацію Угоди між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки для поліпшення виконання податкових правил й застосування положень Закону США «Про податкові вимоги до іноземних рахунків» (FATCA) : Закон України від 29.10.2019 № 229-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_005-17#Text (дата звернення: 26.10.2025).
4. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 26.10.2025).